МЕТОДИКА

УДК 811.133.1’373.45

Галина Весельська
(Житомир, Україна)
e-mail: veselska.hum@gmail.com

ВИВЧЕННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ НЕФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У пропонованій науковій статті здійснено спробу класифікувати англійськомовну туристичну лексику на 4 підгрупи; схарактеризовано особливості використання її в туристичній діяльності; простежено, як часто залучають англіцизми в процесі викладання та вивчення туристичних дисциплін у вищих навчальних закладах нефілологічного профілю; узагальнено причини розширення кількісного складу англійськомовних запозичень у сфері туризму; окреслено перспективу подальших наукових досліджень, пов’язаних із питаннями використання англійських лексем у туристичній індустрії.

***Ключові слова**: англіцизм, англійська лексема, запозичення, іншомовне слово, туристична сфера, туристична індустрія, функціювання англіцизмів, навчальний заклад нефілологічного профілю.*

Весельская Г. Изучение англицизмов в процессе преподавания туристических дисциплин в учебных заведениях нефилологического профиля

В предлагаемой научной статье осуществлена попытка классифицировать англоязычную туристическую лексику на 4 подгруппы; охарактеризованы особенности ее использования в туристической деятельности; прослежено, как часто привлекают англицизмы в процессе преподавания и изучения туристических дисциплин в высших учебных заведениях нефилологического профиля; обобщены причины расширения количественного состава англоязычных заимствований в сфере туризма; очерчена перспектива дальнейших научных исследований, связанных с вопросами использования английских лексем в туристической индустрии.

***Ключевые слова:** англицизм, английская лексема, заимствование, иноязычное слово, туристическая сфера, туристическая индустрия, функционирование англицизмов, учебное заведение нефилологического профиля.*

Veselska H. Study of anglitsyzmy in the process of teaching of tourist disciplines in educational establishments of unphilological profile.

The basic stylistic functions of anglitsyzmy productively included in tourist activity are certain in the offered scientific article; on the material of magazines of regional aspiration of the last years an attempt to classify English linguistic tourist vocabulary into 4 sub-groups (vlasne anglitsyzmy, nevlasne anglitsyzmy, anglitsyzmy-abreviaty and anglitsyzmy-novotvory) is carried out; the main features of the use of them in tourist activity are analysed; the basic approaches to determination of the linguistic concept of «anglitsyzm» are generalized; it is traced, as often anglitsyzmy are used in the process of teaching and

© **Весельська Г**., 2017

study of tourist disciplines in higher educational establishment of unphilological profile; it is drawn a conclusion about that, if it is the necessity of the excessive use of the presented English lexemes in the field of tourism; the reasons of expansion of quantitive and qualitive composition of the English linguistic borrowing in the field of tourism are generalized; the prospect of the further scientific researches related to the questions of functioning of the English lexemes in the tourist business in particular, and in other spheres of industry is outlined.

Keywords: *anglitsyzm, English lexeme, borrowing, foreign word, tourist sphere, tourist industry, functioning of anglitsyzmy, educational establishment of unphilological profile.*

Туризм у сучасному розумінні – це перспективна сфера діяльності, що надає послуги споживачам, забезпечує людей робочими місцями, пропонує різні види відпочинку для туристів, а також сприяє фінансовому зростанню будь-якої країни.

Сфера туризму неодноразово ставала предметом дослідження й аналізу етнографів, істориків, археологів із різних позицій. Сьогодні вона також збагачує новими відомостями і фактами сучасну лінгвістику. Зокрема, цікавим для мовознавців матеріалом слугує лексичний рівень, оскільки тут з'являються нові тенденції та інновації у використанні іншомовних слів.

Бажання молоді бути впливовою, розвиненою та освіченою спричинило еміграцію молодого покоління України в інші частини світу з метою самоутвердитися, самовизначитися та отримати гарно оплачувану роботу в майбутньому. Усе це призвело до поповнення навчальних закладів нефілологічного профілю студентами, котрі прагнуть вивчити особливості туристичної індустрії, а саме отримати диплом молодшого спеціаліста, бакалавра, а то й магістра зі спеціальності «Туристичне обслуговування». Одним із навчальних предметів, запропонованих для студентів, є іноземна мова (англійська) за професійним спрямуванням, а тому потребу вивчити цю дисципліну розуміє кожен майбутній турист.

Цілком закономірним є той факт, що англійські елементи (англіцизми) проникають у повсякденне спілкування студента-туриста не лише на заняттях з англійської мови, а й при вивченні інших навчальних дисциплін, пов'язаних із туристичною індустрією.

Іншомовна лексика, передусім англійська, неодноразово перебувала в полі зору відомих українських та російських лінгвістів. В українському та зарубіжному мовознавстві здійснено низку наукових студій, у яких подано аналіз сучасної англійської лексики (Д. Тимошенко, О. Степанюк, Н. Слобода, Т. Попова, О. Пономарів, У. Паньків, О. Павлушенко, Ю. Карпенко, О. Дьолог, К. Городенська, М. Бондар, Н. Бойко та ін.). Дослідники присвячують свої наукові розвідки проблемам використання англіцизмів (Т. Смілик, М. Орєшкіна, Л. Чернікова), причинам широкого

входження іншомовних елементів до лексичної системи української мови (Н. Гудима, Д. Тимошенко, О. Ткаченко), їхній взаємодії з власне українським лексичним шаром, морфологічною та графічною адаптованістю їх (К. Городенська).

Питання ж вивчення англіцизмів у процесі викладання туристичних дисциплін у навчальних закладах нефілологічного профілю й донині залишаються мало висвітленими та проаналізованими, що й зумовлює *актуальність* цієї наукової статті.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану англійських лексем (на матеріалі туристичної періодики України останніх років видання), що проникли та проникають у сферу туризму і можуть бути використані в ході вивчення туристичних дисциплін у навчальних закладах нефілологічного профілю.

Викладання туристичних дисциплін у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації проходить на високому методичному рівні, із залученням відеотехнологій, інтерактивних методів і прийомів, що в перспективі дозволить сформувати хорошого спеціаліста і професіонала своєї справи, котрий може продовжити навчання, а згодом і професійну діяльність, розширити кругозір завдяки отриманим попередньо знанням.

У ході своєї науково-педагогічної практики, пов'язаної з вивченням туристичної сфери загалом і деяких видів туристичного обслуговування зокрема, викладачі послуговуються іншомовними лексемами для представлення нового матеріалу, а тому вони повинні володіти лексичним мінімумом (англійським), щоб змалювати перспективи різних видів туристичної діяльності в майбутньому. З огляду на вищенаведені факти сучасний викладач туристичних дисциплін є обізнаним не лише у своїй навчальній дисципліні (туризмі, країнознавстві, туристичному обслуговуванні), але й може спілкуватися зі здобувачами освітніх послуг іноземною мовою.

Як ішлося вище, у лінгвістиці неодноразово здійснювали опис тих лексичних елементів, що проникають у сучасну українську літературну мову з англійської, проте досі не існує однозначного розуміння семантичної суті терміна «англіцизм».

Є. Карпіловська англіцизмами називає іншомовні вкраплення чи варваризми, тобто ті, які не адаптувалися до української мови й усе ще зберігають свій аспект іншомовності [3, с. 19]. Дослідниця вважає, що «подібні транслітеровані вкраплення – назви реалій суспільного життя інших країн у текстах, звернених до широкого загалу, можуть супроводити українські відповідники або, у разі відсутності таких, їхні переклади чи описи позначеної таким вкрапленням за допомогою додаткових графічних засобів: лапок, шрифту, великих літер, підкреслення» [3, с. 20].

У сучасній українській літературній мові *англіцизмом*, або *англізмом*, вважають різновид *запозичення*, саме слово, його окреме значення, вислів тощо, запозичене з англійської мови або перекладене з неї чи утворене за її зразком [4, с. 26].

Урахувавши попередні дослідження, здійснені лінгвістами у сфері лексичних запозичень, ми *англіцизмом* вважаємо іншомовну лексему, запозичену з англійської мови, що повністю або частково зберігає лінгвальні риси мови-джерела, але водночас пристосовується до особливостей мови, у яку проникає.

Пропонуємо класифікувати англіцизми на 4 семантичні групи: невласне англіцизми, власне англіцизми та англіцизми-новотвори з абревіатами, що містять частково закодовану інформацію.

Невласне англіцизми – запозичені іншомовні слова, що проникли в українську сферу туризму, є зрозумілими для переважної більшості мовців та частково графічно адаптованими в сучасній українській літературній мові. Ті власне англіцизми, що поступово входять у сферу туризму, згодом перейдуть у невласне англіцизми, оскільки вони широко розповсюджуються не лише в готельній сфері, а й в інших сферах життя, а також у перспективі стануть активним джерелом поповнення словникового складу сучасної української літературної мови, що послуговується різними тематичними періодичними виданнями, рекламою, художніми творами тощо.

Серед англійськомовних лексем при вивченні туристичних дисциплін у ролі номінатів місць для відпочинку туристів використовують переважно двохкомпонентні власні назви, перша з яких часто може бути утворена від відносного прикметника на позначення місця розташування (***Children's Ark*** *'дитяча алея'* (Coral Travel, с. 32), ***Oh! All Suites*** *'номери на вибір'* (Coral Travel, с. 58), ***Mexican Street*** *'Мексиканська вулиця'* (Siesta, с. 52), ***Captain Morgan*** *'Капітан Морган'* (Siesta, с. 47), ***Los Haitises*** *'Лос Гаїті'* (Siesta, с. 57), ***Gabi Beach*** *'пляж Габі'* (Siesta, с. 60), ***Pirates Island*** *'острів Піратів'* (Siesta, с. 63), ***Klong Muang beach*** *'Клон Муан пляж'* (Siesta, с. 130), ***Ocean pavilion*** *'Океанський павільйон'* (Siesta, с. 183)), і багатокомпонентні ідіоми для подання відомостей про помешкання та їхні облаштування (***suites with private pool*** *'номери з приватним басейном'* (Coral Travel, с. 115), ***room without balcony*** *'кімната без балкону'* (Turtess, с. 37), ***elite double rooms sea view*** *'елітні номери на двох із видом на море'* (Coral Travel, с. 122). О. Дьолог називає подібні сполучення неологізмами (варваризмами), які зберігають графіку мови-джерела [2, с. 119–120], хоч вони теж поступово входять до лексичного фонду української мови, збагачують її новими лексемами та ідіомами іншомовного походження.

Поряд із зазначеними невласне англіцизмами, що майже втратили свій аспект іншомовності, маємо менш продуктивне використання

англійських ідіом, які лише входять до обігу української сфери туризму. Власне англіцизми – іншомовні слова англійського походження, що проникають у туристичну діяльність, є не зрозумілими для переважної більшості мовців та графічно не адаптованими в українській мові.

Помітним є функціювання складних лексем із попереднім атрибутом, які все ще повністю зберігають риси іншомовності, напр.: ***classic terrance room*** *‘класичний номер’* (Turtess, с. 26), ***imperial double private pool rooms*** *‘королівські номери на двох із приватним басейном’* (Coral Travel, с. 110), ***family double open rooms*** *‘сімейні відкриті номери на двох осіб’* (Coral Travel, с. 105), ***corner suite*** *‘кутовий номер’* (Turtess, с. 26), ***junior suites forest view*** *‘молодіжні номери з видом на ліс’* (Coral Travel, с. 135), ***Mediterranean suite*** *‘середньовічний номер’* (Turtess, с. 26). Представлені англійські ідіоми подають повний перелік та опис зручностей для туристів.

Із розвитком сфери туризму зростає потреба врізноманітнення пропонованих послуг, що призводить до розширення кола функціювання іншомовних англіцизмів-новотворів, які набувають лінгвістичного статусу варваризмів, що не завжди є доцільним, оскільки іншомовні слова потісняють в ужитку власне українські відповідники в найменуванні життєвих реалій, напр.: ***suites loft vip*** *‘спеціальні номери’* (Coral Travel, с. 142), ***quatriple rooms*** *‘кімнати на чотирьох осіб’* (Coral Travel, с. 150), ***beachfront suites*** *‘люкси із видом на пляж’* (Coral Travel, с. 143), ***chalets first floor*** *‘шале перший поверх’* (Turtess, с. 41), ***chalet terrace suite*** *‘шале на терасі’* (Turtess, с. 41), ***Olympic deluxe suite*** *‘олімпійський номер люкс’* (Turtess, с. 75). Студенти туристичних спеціальностей оперують цими номінатами в процесі вивчення модулів із дисципліни «Країнознавство». За допомогою англійських лексем вони збагачують новими відомостями сучасний туристичний бізнес, зацікавлюють тих, хто бажає відпочити, ознайомлюють із перевагами відпочинку в тій чи іншій країні світу.

Доволі часто при вивченні навчальної дисципліни «Туристичне обслуговування» виникає потреба звернутись до графічних скорочень, запозичених з англійської мови. Продуктивними в мовленні студентів-нефілологів стають такі лексеми: ***SGL (single)*** *‘одиничний’* (Siesta, с. 25), ***DBL (double)*** *‘подвійний’* (Siesta, с. 62), ***TRPL (triple)*** *‘потрійний’* (Siesta, с. 12), ***EXB (extra bed)*** *‘суперліжко’* (Siesta, с. 62), ***SV (sea view)*** *‘із видом на море’* (Siesta, с. 62), ***SSV (sea side view)*** *‘із видом на море’* (Siesta, с. 36), ***GV (garden view)*** *‘із видом на сад’* (Siesta, с. 47), ***MV (mountain view)*** *‘із видом на гори’* (Siesta, с. 75), ***BV (beach view)*** *‘із видом на пляж’* (Coral Travel, с. 35), ***CV (city view)*** *‘із видом на місто’* (Siesta, с. 63), ***LV (land view)*** *‘із видом на сушу’* (Coral Travel, с. 29), ***OC (ocean view)*** *‘із видом на океан’* (Coral Travel, с. 20), ***PV (pool view)*** *‘із видом на басейн’* (Siesta, с. 38), ***RV (river view)*** *‘із видом на річку’* (Coral Travel, с. 59).

Ілюстративним джерелом, що презентує подібні лексичні запозичення, слугує туристична періодика, у якій подано відомості про види послуг для відпочинку.

Дослідники появу англіцизмів різних підгруп (запозичень) пояснюють «розмаїттям позамовних чинників, об'єктивних і суб'єктивних: розвитком економічних зв'язків, впливом стилю американського життя, модою на іноземні слова, досягненням англомовних країн в окремих сферах діяльності, престижем англійської мови, стереотипами сприйняття США та Великої Британії пересічним громадянам, вживанням англіцизмів для демонстрації освіченості або неординарності» [5, с. 129]. К. Городенська зауважує, що англіцизми «пропагують моду на активне вживання англомовних слів» [1, с. 3].

За нашими спостереженнями, причинами активного входження англіцизмів у сферу туризму є розвиток економічних, соціальних, культурних зв'язків між народами, мода на американський та англійський стилі життя, інтернаціональний статус англійської мови як мови комп'ютерних технологій та комунікацій, намагання експресивізувати та привернути увагу туриста, підвищення рівня освіченості та самобутності, унікальності сфери туризму, відсутність української лексеми-відповідника для найменування певних реалій тощо.

Отже, майбутній кваліфікований турист має не лише досконало володіти англійською мовою, а й відбирати, групувати англійські ідіоми, уміти їх використовувати для найменування різних туристичних реалій та послуг. Помірне залучення англіцизмів у туристичну індустрію збагачує її і виводить на міжнародний конкурентноспроможний рівень, але надмірне використання їх засмічує українську літературну мову й обмежує функціювання українських відповідників.

Перспективу подальших наукових студій, присвячених дослідженню англіцизмів, які активно впроваджують у навчальних закладах при викладанні туристичних дисциплін, убачаємо в залученні широкого кола періодичних видань краєзнавчого спрямування, різного виду реклам туристичних фірм та організацій для детального аналізу особливостей і функцій чужоземних елементів, для простеження їхньої взаємодії із власне українськими лексичними одиницями, а також для виявлення динамічних процесів у їхньому використанні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

Coral travel – Греция. – К., 2013. – 218 с.
Turtess – Израиль. – К., 2013–2014. – 312 с.
Siesta – Путешествия в стиле ЭКЗОТИКА. – К., 2014. – 113 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Городенська, К. Г. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови / К. Г. Городенська // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. пр. / [відп. ред. М. Я. Плющ]. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 5. – С. 3–7.
2. Дьолог, О. С. Процес адаптації новітніх англійських запозичень у сучасному українському мовленні / О. С. Дьолог // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации», 2011. – Том 24 (63). – Часть 2. – С. 118–121.
3. Клименко, Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : [монографія] [Електронний ресурс] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. – Режим доступу : http://lib.movahistory.org.ua/Dynamichni_procesy.pdf2.
4. Ткаченко, О. Б. Іншомовні слова / О. Б. Ткаченко // Українська мова : Енциклопедія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 161.
5. Чернікова, Л. Ф. Англіцизми в сучасній українській мові / Л. Ф. Чернікова, Т. І. Смілик // Вопросы духовной культуры. Филологические науки. – М. : Наука, 2009. – № 152. – С. 129–133.

Стаття надійшла 15.03.2017 року

УДК 811.161.2(07)

Ірина Кучеренко
(Умань, Україна)
e-mail: kucherenkoia@ukr.net

УРОКИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТИПОЛОГІЙ У ЛІНГВОДИДАКТИЦІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті з'ясовано сутність сучасного уроку української мови в аспекті компетентнісного мовного навчання. Представлено аналіз типології і структури уроків розвитку зв'язного мовлення у лінгводидактиці ХХ століття. Визначено роль уроків розвитку зв'язного мовлення у процесі формування комунікативної компетентності учнів, проаналізовано загальновизнані типології уроків розвитку зв'язного мовлення у класифікації О. Біляєва, М. Стельмаховича, Г. Шелехової, М. Пентилюк, окреслено шляхи їх реалізації у практиці навчання української мови.

Ключові слова: *сучасний урок української мови, уроки розвитку зв'язного мовлення; типи уроків розвитку зв'язного мовлення; типи уроків розвитку зв'язного мовлення у класифікації О. Біляєва, М. Стельмаховича, Г. Шелехової, М. Пентилюк.*

© **Кучеренко І.**, 2017